

ISSN:2588-7033

The Maccabean Movement: From Religious Resistance to the Establishment of the Hasmonean Dynasty

Parviz Hossein Talaei ^{a*}, Mahdi Aasadi ^b, Ali Akbar Mesgar ^c

^a Associate professor, Department of History, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran

^b Assistant professor, Department of History, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran

^c Assistant Professor, Department of History, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran

KEYWORDS

Maccabean Revolt,
Seleucids,
Hasmoneans, Judea,
Hellenism

Received: 08 May 2025;
Accepted: 08 November 2025

Article type: Research Paper
DOI:10.22034/hsow.2025.2060119.1614

ABSTRACT

In the early second century BCE, the repressive policies and Hellenization efforts of the Seleucid Empire threatened the religious and cultural identity of the Jews in Judea, leading to the outbreak of the Maccabean Revolt. The central question is how this religious movement led to the establishment of the independent Hasmonean dynasty and the consolidation of Jewish identity. Employing a historical method and a descriptive–analytical approach, this study draws on classical sources such as the Books of Maccabees and the works of Josephus Flavius, as well as modern scholarship. The findings indicate that the Maccabean Revolt, through organizing popular forces, reviving religious rituals, and rebuilding the Temple of Jerusalem, created the conditions for political independence and the restoration of religious identity. The Hasmonean dynasty, which emerged from this revolt, consolidated Judea’s relative independence and strengthened ethnic self-awareness against the cultural influence of Hellenism. Although the dynasty eventually collapsed under the growing power of Rome, the intellectual and cultural legacy of the Maccabees—embodied in the preservation of faith, the continuity of religious traditions, and the emergence of Hanukkah—left a lasting impact on Jewish religious and cultural history.

* Corresponding author.
E-mail address: parviztalaei@uk.ac.ir
©Author

جنبش مکابیان: از مقاومت دینی تا تأسیس حکومت حشموئیان

پرویز حسین طلائی الف*، مهدی اسدی ب، علی اکبر مسگر ج

الف دانشیار، گروه تاریخ، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران، parviztalae@uk.ac.ir

ب استادیار، گروه تاریخ، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران، mahdaiasadi@uk.ac.ir

ج استادیار، گروه تاریخ، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه مازندران، بابل، ایران، a.mesgar@umz.ac.ir

واژگان کلیدی	چکیده
شورش مکابیان، سلوکیان، حشموئیان، یهودیه، هلنیسم	در اوایل قرن دوم پیش از میلاد، سیاست‌های سرکوبگرانه و تلاش برای هلنی‌سازی از سوی حکومت سلوکی، هویت دینی و فرهنگی یهودیان را در یهودیه تهدید کرد و زمینه‌ساز شکل‌گیری شورش مکابیان شد. پرسش اصلی این است که چگونه جنبش مذهبی مکابیان منجر به تأسیس حکومت مستقل حشموئیان و تثبیت هویت یهودی انجامید؟ پژوهش حاضر با روش تاریخی و رویکرد توصیفی-تحلیلی، بر پایه منابع کهن مانند کتاب‌های مکابیان و آثار یوسفوس فلاویوس و نیز پژوهش‌های جدید انجام شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که شورش مکابیان با سازمان‌دهی نیروهای مردمی، احیای شاعران مذهبی و بازسازی معبد اورشلیم، زمینه استقلال سیاسی و بازسازی هویت دینی را فراهم ساخت. حکومت حشموئیان، که از دل این قیام پدید آمد، استقلال نسبی یهودیه را تثبیت کرد و موجب تقویت خودآگاهی قومی در برابر نفوذ فرهنگی هلنیسم شد. گرچه این حکومت سرانجام در برابر قدرت فزاینده روم فروپاشید، اما میراث فکری و فرهنگی مکابیان در قالب پاسداشت ایمان، استمرار سنت‌های مذهبی و پیدایش جشن حنوکا، تأثیری پایدار بر تاریخ دینی و فرهنگی یهود بر جای گذاشت.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۱۸	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۱۷	
مقاله علمی پژوهشی	

۱. مقدمه

سرزمین یهودیه، در دوران باستان ناحیه‌ای میان دریای مدیترانه و رود اردن را شامل می‌شد و امروزه بخش‌هایی از اسرائیل و فلسطین را در بر می‌گیرد. پس از مرگ اسکندر مقدونی (۳۲۳ پیش از میلاد)، یهودیه به منطقه‌ای راهبردی و حساس در تحولات سیاسی و نظامی جهان هلنیستی تبدیل شد. با تجزیه امپراتوری اسکندر میان سردارانش، دو دودمان قدرتمند، بطلمیوسی‌ان در مصر و سلوکیان در بخش‌های شرقی، برای کنترل مناطق کلیدی از جمله یهودیه رقابت کردند. موقعیت جغرافیایی ویژه یهودیه باعث شد این سرزمین بارها میان این دو سلسله دست به دست شود و همواره مورد توجه قدرت‌های منطقه‌ای قرار گیرد (Josephus, 1987a). (XII.1).

در ابتدا بطلمیوسی‌ان کنترل یهودیه را حفظ کردند، اما با گسترش نفوذ سلوکیان و شکست‌های مکرر آنان، آنتیوخوس سوم در سال ۱۹۸ پیش از میلاد یهودیه را به قلمرو سلوکیان ضمیمه کرد (Cohen, 1993: 112). با تثبیت سلطه سلوکیان، سیاست‌های فرهنگی، مذهبی و اداری جدیدی اجرا شد که در چارچوب روند هلنیزاسیون و با هدف ترویج زبان، فرهنگ و آیین‌های یونانی صورت گرفت. علاوه بر فشار فرهنگی، مالیات‌های سنگین موجب نارضایتی گسترده شد و زمینه شورش مکابیان را فراهم آورد. واکنش‌ها به

این سیاست‌ها متفاوت بود؛ بخشی از نخبگان شهری تغییرات فرهنگی را پذیرفتند، اما بخش بزرگی از جامعه سنت‌گرا، به‌ویژه طبقات مذهبی و روستایی، آن را تهدیدی برای هویت دینی و ملی خود تلقی کردند. اقدامات آنتیوخوس چهارم ایفانوس، از جمله تعطیلی معبد اورشلیم و ممنوعیت مناسک دینی، شدت ناراضی‌ها را افزایش داد و به شکل‌گیری شورش مکابیان انجامید (Goldstein, 2001: 56).

این پژوهش با هدف تحلیل ابعاد مختلف شورش مکابیان، به بررسی پرسش‌های زیر می‌پردازد:
پرسش اصلی پژوهش:

شورش مکابیان چگونه منجر به تأسیس حکومت حشمونیان و تثبیت هویت دینی و ملی یهودیان شد؟

پرسش‌های فرعی پژوهش:

نقش مذهبی و فرهنگی قیام مکابیان در حفظ سنت‌های دینی یهودیان چیست؟

ابعاد سیاسی و اجتماعی شورش چگونه باعث شکل‌گیری حکومت حشمونیان شد؟

عوامل اقتصادی، فرهنگی و مذهبی چه نقشی در شعله‌ور شدن این شورش ایفا کردند؟

تأثیر این قیام بر تثبیت هویت یهودی در دوران پس از هلنیسم چگونه بوده است؟

۱.۱. پیشینه پژوهش

مطالعات پیشین نشان می‌دهد که مقاله «نهضت مکابیان» نوشته جواد باغبانی (۱۳۸۸: ۴۳-۷۳)، عمدتاً شورش مکابیان را از منظر دینی و بر اساس دو متن مذهبی (کتاب‌های اول و دوم مکابیان) بررسی کرده و صحت و سقم این منابع را با شواهد تاریخی هم‌عصر یا پژوهش‌های جدید مقایسه نکرده‌اند. در پژوهش‌های جدید، تحلیل‌های گسترده‌تری از شورش مکابیان ارائه شده است. به‌عنوان مثال، گلدشتاین (۲۰۰۱) در کتاب *The Maccabean Revolt and the Seleucid Empire* به بررسی روابط سیاسی و نظامی میان یهودیه و سلوکیان پرداخته و اهمیت شورش مکابیان در تثبیت استقلال نسبی یهودیه را تحلیل کرده است. هارینگتون (1988) در *The Maccabean Revolt: Anatomy of a Biblical Revolution* ساختار قیام را به‌عنوان یک انقلاب دینی و اجتماعی بررسی کرده و به نقش طبقات مختلف اجتماعی در شکل‌گیری این قیام توجه داشته است. هلر (2015) نیز در *Hanukkah and Its Traditions* با تمرکز بر حنوکا و سنت‌های مرتبط، ابعاد فرهنگی و مذهبی قیام را برجسته کرده است. همچنین هونیکمن (2014) در دو فصل از کتاب *Tales of High Priests and Taxes* به تحلیل سیاست‌های آنتیوخوس چهارم ایفانوس در یهودیه، اصلاحات مذهبی و سرکوب قیام پرداخته و تأثیرات اقتصادی و سیاسی این سیاست‌ها بر ناراضی‌های یهودیان و شکل‌گیری شورش مکابیان را بررسی کرده است. پژوهش حاضر ضمن استفاده از پژوهش‌های یاد شده قصد دارد با بهره‌گیری از منابع معتبر تاریخی، شامل کتاب‌های مکابیان، آثار یوسفوس فلاویوس و تحقیقات معاصر، تحلیل جامع‌تری از شورش مکابیان، مقاومت دینی یهودیان و شکل‌گیری و فروپاشی سلسله حشمونیان ارائه دهد.

۲. سرزمین یهودیه و تصرف آن توسط سلوکیان

آنتیوخوس سوم، ملقب به آنتیوخوس بزرگ، یکی از پادشاهان برجسته سلسله سلوکی بود که از ۲۲۳ تا ۱۸۷ پیش از میلاد سلطنت کرد. سلطنت او همزمان با تغییرات عمده‌ای در خاور نزدیک و روابط میان سرزمین‌های مختلف بوده است. آنتیوخوس سوم پس از

درگذشت پدرش، آنتیوخوس دوم (حک ۲۶۱-۲۴۶ پ.م)، به سلطنت سلوکیان که بر امپراتوری گسترده‌ای در غرب آسیا و بخش‌هایی از ایران و هند حکومت می‌کرد، رسید. سلوکیان از همان ابتدا در تلاش بودند تا حکمرانی خود را بر مناطق تحت سلطه تثبیت کنند، به همین خاطر درگیر جنگ‌های متعددی با پادشاهی‌های مختلف بودند.

در اوایل سلطنت آنتیوخوس سوم، روابط با یهودیان به‌طور عمده تحت تأثیر تحولات سیاسی و نظامی قرار داشت. سلوکیان در این زمان درگیر جنگ‌های مختلف با روم، پارتی‌ها و پادشاهی‌های دیگر بود؛ بنابراین نیاز به حمایت و وفاداری مردمان تحت سلطه خود داشت. از این رو، به یهودیان توجه ویژه‌ای داشت و در تلاش بود تا روابط دیپلماتیک و اقتصادی با آنان برقرار کند (Cohen, 1993: 132).

در سال ۱۹۸ پیش از میلاد، پس از شکست پادشاهی بطلمیوسی در نبرد پانیوم^۱، آنتیوخوس سوم کنترل یهودیه را از دست پادشاهان بطلمیوسی گرفت و این منطقه تحت حکومت مستقیم سلوکیان قرار گرفت. این تغییر در سلطه، تأثیرات زیادی بر وضعیت یهودیان داشت (Goldstein, 2001: 129; Chrubasik, 2021: 165). البته باید اضافه کرد که پس از درگیری‌های آنتیوخوس سوم با بطلمیوسی‌ها و تصرف یهودیه، خراج این منطقه از سوی سلوکیان به بطلمیوسی‌ها واگذار گردید؛ به این صورت که آنتیوخوس سوم دخترش کلئوپاترا^۲ را در سال ۱۹۳ پیش از میلاد به ازدواج بطلمیوس پنجم (حک ۲۰۴-۱۸۱ پ.م)^۳ درآورده بود و خراج این منطقه را به عنوان مهر وی به بطلمیوسی‌ها بخشیده بود (Honigman, 2014: 387). درباره این ازدواج در کتاب دانیال آمده است: «او دختری از زنان را به او خواهد داد تا پادشاهی را نابود کند؛ اما آن پابرجا نخواهد ماند و به نفع او نخواهد بود.» (Daniel, 2009: 11.17). یعنی در واقع هدف از این اقدام سرنگونی پادشاهی بطلمیوس بود. آنتیوخوس نه تنها خواستار تصاحب سوریه، کیلیکیه^۴ و لیکیه^۵ و دیگر استان‌هایی بود که متعلق به طرفداران بطلمیوسی‌ها بودند، بلکه قصد داشت امپراتوری خود را به مصر گسترش دهد. بنابراین، او از روابط خوب اوکلس^۶ اهل رودس^۷ برای نامزد کردن دخترش، کلئوپاترا با بطلمیوس جوان در هفتمین سال سلطنت خود استفاده و در سال سیزدهم سلطنتش دخترش را به ازدواج او درآورد. البته باید گفت که آنتیوخوس نتوانست مصر را تصرف کند، زیرا بطلمیوس اپیفانس و فرماندهانش، به نقشه آنتیوخوس پی بردند و در این زمینه سیاست احتیاطی را در پیش گرفتند. علاوه بر این، کلئوپاترا به جای پدر بیشتر به سمت شوهرش گرایش پیدا کرد (Ager, 2020: 183; Archer, 2009: ر.ک). به هر حال آنتیوخوس سوم پس از درگیری با بطلمیوسی‌ها به‌طور رسمی به یهودیان اطمینان داد که آنان از آزادی مذهبی برخوردار خواهند بود. این اقدام باعث شد که یهودیان در دوران سلطنت آنتیوخوس سوم احساس امنیت بیشتری داشته باشند و موقعیت مذهبی و اجتماعی آن‌ها بهبود یابد (Stern, 1994: 250). آنتیوخوس سوم همچنین در تلاش بود تا از یهودیان در برابر تهدیدات خارجی محافظت کند و به‌ویژه در برابر تهدیدات روم از آنان حمایت می‌کرد. این حمایت‌ها از سوی سلوکیان موجب تقویت روابط دیپلماتیک میان سلوکیان و یهودیان شد و به‌طور غیرمستقیم به افزایش اقتدار سیاسی یهودیان کمک کرد.

۳. اصلاحات اداری و مالی سلوکوس چهارم در یهودیه

1. Panium.

2. Cleopatra.

3. Ptolemy V Epiphanes.

4. Cilicia.

5. Lycia.

6. Eukles.

7. Rhodes.

سلوکوس چهارم فیلباتور،^۸ یکی دیگر از پادشاهان سلسله سلوکی است که پس از مرگ پدرش، آنتیوخوس سوم، در سال‌های ۱۸۷ تا ۱۷۵ پیش از میلاد به سلطنت رسید. دوره سلطنت او با بحران‌های داخلی و درگیری‌های خارجی با روم و دیگر قدرت‌های محلی همراه بود. سلوکوس چهارم با مشکلات مالی زیادی روبرو بود و به دنبال راه‌هایی برای تأمین منابع مالی برای تأمین هزینه‌های جنگ‌ها و توسعه امپراتوری بود. در این راستا، او به‌ویژه به خزانه معبد اورشلیم چشم دوخته بود تا از منابع مالی آن بهره‌برداری کند. سلوکوس برای دستیابی به این هدف، به اصلاحات جامع اداری و مالی در ساتراپی کونله سوریه^۹ و فینیقیه^{۱۰} روی آورد، از جمله این که وی المپیودوروس^{۱۱} را در سال ۱۷۸ پیش از میلاد، احتمالاً به عنوان کاهن اعظم استانی، منصوب کرد. اگرچه برخی از این اصلاحات ممکن است صرفاً تغییرات معمول در بهره‌برداری مالی از منطقه، دو دهه پس از فتح آن بوده باشد، هدف اصلی این اقدام ظاهراً بازپس‌گیری خراج استانی بود که آنتیوخوس سوم در سال ۱۹۳ پیش از میلاد به بطلمیوس پنجم واگذار کرده بود (Honigman, 2014:345).

کتیبه المپیودوروس اصلاحات مالیاتی سلوکوس چهارم را در ایالت یهودیه تأیید کرده است؛ چنان که آمده است این پادشاه سلوکی در پی افزایش مالیات بر معابد این ساتراپی بوده است. با این حال، همانطور که مورس سارتر^{۱۲} اشاره کرده است، سلوکوس چهارم و جانشینان او ممکن است در مورد حق بطلمیوسی‌ها برای اخذ خراج از استان (یا قسمتی از آن) با هم اختلاف داشته‌اند. احتمالاً این اختلاف از زمان مرگ بطلمیوس پنجم در سال ۱۸۰ پیش از میلاد آغاز شده بود (Honigman, 2014: 387).

به هر حال، به دنبال بحران‌های مالی، سلوکوس چهارم، از مقامات یهودی خواست که معبد اورشلیم را برای تأمین مالیات و هزینه‌های دولت سلوکیان تسلیم کنند. این درخواست از جانب سلوکوس چهارم، که توسط نماینده‌ای به نام هیلیدوروس^{۱۳} به طور رسمی به یهودیان ابلاغ شد، به‌ویژه در منابع تاریخی از جمله در کتاب دوم مکابیان (2 Maccabees, 3:1-40) اشاره شده است (ر. ک. Cohen, 1993: 144; Goldstein, 2001: 150). طبق این روایت، هیلیدوروس به عنوان نماینده سلوکوس چهارم به اورشلیم فرستاده شد تا خزانه معبد را بررسی کند و مبالغی را برای خزانه سلطنتی برداشت کند. در این رابطه آمده است شمعون^{۱۴}، نماینده محلی پادشاه سلوکی در اورشلیم، موظف بود گزارشی به استراتگوس (فرماندار استان) ارائه دهد که یا منابع درآمدی معبد را که مشمول افزایش مالیات سلطنتی بودند را فهرست می‌کرد، یا میزان و جوه جمع‌آوری‌شده توسط هورکانوس به نمایندگی از بطلمیوس ششم را ارزیابی می‌نمود و یا این که هر دو مورد را شامل می‌شد (Honigman, 2014: 346).

با هر حال، این اقدام باعث بروز واکنش‌های شدیدی از سوی یهودیان شد و آن‌ها با مقاومت شدید خود مانع از تصرف این منابع شدند. به‌ویژه در کتاب مکابیان اشاره شده است که در این مقطع زمانی، یهودیان به‌طور جدی از امنیت معبد و دارایی‌های آن دفاع کردند (Cohen, 1993: 144 و نیز ر. ک. Goldstein, 2001: 150). چنان که آمده است اقدامات سلوکیان با مخالفت شدید اونیاس سوم^{۱۵}، کاهن اعظم، روبه‌رو شد. او بر سر آگورانومیا (نظارت بر فعالیت‌های بازار) با شمعون درگیر شد و توانست از تلاش هیلیدوروس برای ورود به خزانه‌های معبد جلوگیری کرد (Honigman, 2014: 346). در نهایت، درخواست سلوکوس

⁸. Seleucus IV Philopator.

⁹. Koilē Syria.

¹⁰. Phoinikē.

¹¹. Olympiodoros.

¹². Maurice Sartre.

¹³. Heliodorus.

¹⁴. Simon.

¹⁵. Onias III.

چهارم برای استفاده از منابع معبد اورشلیم نه تنها منجر به اعتراضات گسترده یهودیان شد، به طور کلی باعث تشدید دشمنی‌ها و ایجاد نارضایتی میان یهودیان و امپراتوری سلوکی شد. پیش از آنکه راه‌حلی برای این بحران پیدا شود، در سپتامبر ۱۷۵ پیش از میلاد، سلوکوس به دست هلیودوروس، وزیر ارشد سلوکوس چهارم، به قتل رسید (Honigman, 2014: 346).

۴. هلنیزه‌سازی یهودیه در زمان آنتیوخوس چهارم

آنتیوخوس چهارم اپیفانس، کوچک‌ترین پسر آنتیوخوس سوم و برادر سلوکوس چهارم، که از سال ۱۸۹ قبل از میلاد به عنوان گروگان در رم زندگی می‌کرد، در سال ۱۷۶ یا ۱۷۵ قبل از میلاد با برادرزاده خود دمتریوس، پسر سلوکوس چهارم مبادله شد. او در راه بازگشت به سوریه بود که خبر قتل سلوکوس چهارم را شنید (Honigman, 2014: 347). آنتیوخوس چهارم در سپتامبر ۱۷۵ قبل از میلاد به پادشاهی رسید. او اولین ماه‌های سلطنت خود را صرف تحکیم موقعیت خود در دربار و امپراتوری کرد. چنان که فدریکو ماریا موجیولی در پژوهشی به نام «آنتیوخوس چهارم، یهودیان و وحدت پادشاهی سلوکی» (مکابیان اول ۱:۴۱-۴۲) آورده است: آنتیوخوس چهارم در سال‌های ابتدایی پادشاهی‌اش، در چند موقعیت ممکن است اراده خود را برای تقویت وحدت پادشاهی نشان داده باشد: مانند کشتن نوه‌اش (در سال ۱۷۰)؛ یا به‌ویژه، استفاده از عنوان تنوس اپیفانوس، که احتمالاً از سال ۱۷۳/۲ در سکه‌ها ثبت شده است، که برای خود انتخاب کرده بود (Muccioli, 2020: 540-560). به هر حال وی یکی از پادشاهان سلوکی است که در دوران حکومتش تأثیرات عمیقی بر وضعیت یهودیان گذاشت. سیاست‌های مذهبی و فرهنگی آنتیوخوس چهارم موجب بروز تنش‌های شدیدی میان یهودیان و سلطنت سلوکی شد. بدین صورت که آنتیوخوس چهارم، همانند بسیاری از پادشاهان سلوکی، در تلاش بود که از سویی سیاست‌های مالی سلوکوس چهارم در یهودیه را دنبال کند و از دیگر سو به دنبال این بود که فرهنگ یونانی را در سرزمین‌های تحت سلطه‌اش تحمیل کند (2 Maccabees, 4:9-4:10; 1 Maccabees, 1:41-42). یافته‌های باستان‌شناسی به اصلاحات در مقیاس‌ها و اندازه‌گیری‌ها در اوایل سلطنت آنتیوخوس چهارم (حدود ۲/۱۷۳ پیش از میلاد) اشاره دارند (Honigman, 2014: 387؛ و نیز ر.ک Finkielsztein, 2020: 304). این سیاست قطعاً با هدف تقویت فعالیت‌های اقتصادی منطقه و به تبع آن افزایش درآمدهای سلطنتی بود، اما این اقدام به‌هیچ‌وجه مختص به یهودیه (کونله سوریه و فینیقیه) نبوده است؛ چرا که اقدامات مشابهی در سایر نقاط امپراتوری سلوکی نیز مستند شده است (رک: Muccioli, 2020: 540-560).

به همین سبب وی راه‌آشتی را با یهودیان در پیش گرفت: کاهن اعظم سرسخت، برکنار شد و این مقام به جیسون^{۱۶} واگذار گردید؛ به این صورت که در کتاب دوم مکابیان آمده است: جیسون که ظاهراً از یک شاخه فرعی دودمان اونیادها بود، پس از آنکه آنتیوخوس چهارم به سلطنت رسید، اونیاس سوم را سرنگون کرد. او مقام کاهن اعظم را با وعده‌ی افزایش قابل توجه خراج پرداختی از سوی قوم یهودیان به پادشاه غصب کرد و پادشاه نیز موافقت کرد (2 Maccabees, 4: 7-10).^{۱۷} در واقع در چنین سیستمی، کاهن اعظم اورشلیم همچنان کنترل منطقه تحت نفوذ خود را حفظ می‌کرد و به عنوان واسطه‌ای میان دولت مرکزی و جامعه محلی عمل می‌کرد (Chrubasik, 2021: 165). جیسون در اورشلیم یک پولیس و یک ژیمنازیوم^{۱۸} تأسیس کرد و رژیم هلنیستی را برقرار کرد که موجب اختلال در مناسک معبد شد (Honigman, 2021: 344). تأسیس ژیمنازیوم به معنای گسترش فرهنگ یونانی و تأثیرات

¹⁶. Jason.

¹⁷. سه سال بعد، منلنوس جیسون را برکنار کرد و از سوی پادشاه، به جای او به عنوان کاهن اعظم منصوب شد (Honigman, 2021: 343).

¹⁸. Gymnasium.

هلنیستی در این منطقه بود که به نوعی سبک زندگی یونانی را ترویج می‌کرد و ممکن بود با ارزش‌ها و مناسک یهودی در تضاد باشد. در واقع، تأسیس ژیمنازیوم بخشی از تغییراتی بود که جیسون به عنوان کاهن اعظم برای یونانی‌سازی بیشتر جامعه یهودی اعمال کرد. بنابراین باید گفت احتمالاً دلیل برکناری اونیاس ممکن است این بوده باشد که او در برابر مداخله هلیودوروس در تصاحب درآمدهای مالیاتی که به نمایندگی از بطلمیوس ششم جمع‌آوری شده بود، مقاومت کرد؛ در نتیجه پادشاه اونیاس را برکنار کرده و توافق جیسون را برای افزایش خراج در ازای کسب مقام کاهن اعظم به‌دست آورد (Honigman, 2014: 350).

تا زمان اونیاس سوم، مقام کاهن اعظم در اورشلیم یک مقام وراثتی بود. دودمان اونیادها به‌طور ظاهری دوره‌ای با ثبات و طولانی‌تر از دویست سال را پشت سر گذاشته بود، به صورتی که آنها از زمان فتح این منطقه توسط مقدونیان در سال ۳۳۲ پیش از میلاد، سپس تصاحب آن توسط بطلمیوسی‌ها و در ادامه فتح این سرزمین توسط سلوکی‌ها در سال ۱۹۸/۲۰۰ پیش از میلاد جان سالم به در برده بودند. این ثبات به‌طور ناگهانی با برکناری اونیاس سوم در سال ۱۷۵ پیش از میلاد یا اندکی پس از آن پایان یافت. در واقع آنتیوخوس چهارم از این فرصت نه‌تنها برای تضمین تعهد جانشین جدید به پرداخت خراج به او به‌جای مأمور مالیاتی بطلمیوس ششم، بلکه همچنین برای تحمیل افزایش نرخ خراج پرداختی به خود، چه از طریق گنجاندن مالیات‌های بیشتر بر درآمدهای معبد در کنار سایر مالیات‌های تشکیل‌دهنده خراج، و چه به‌صورت مستقل، نهایت استفاده را برد (ر.ک Finkielsztejn, 2020:296-311; Honigman, 2014: 359).

جدا از اصلاحات مالی و فشار مالیاتی (Cohen, 1993: 112)، آنتیوخوس چهارم به‌ویژه در صدد بود تا پرستش خدایان یونانی را در معبد اورشلیم برقرار کند و بدین‌وسیله یکپارچگی فرهنگی و مذهبی سرزمین‌های سلوکی را تضمین نماید (1 Maccabees, 5:1). این سیاست‌ها باعث تنش‌های مذهبی در ایالات مختلف به‌ویژه در یهودیه شد که مردم آن به‌طور سنتی از فرهنگ یونانی دوری می‌کردند و به باورهای دینی خود پایبند بودند (پولیویوس، ۲۰۰۴: ۱۱۵; Stern, 1994: 235). به این صورت که آنتیوخوس چهارم در سال ۱۶۷ پیش از میلاد، دستور داد که معبد اورشلیم ناپاک شود و پرستش خدایان یونانی جایگزین عبادت یهوه در معبد شود (Goldstein, 2001: 105; Josephus, XII. 5-7). وی به‌منظور تحمیل این فرهنگ، دستور داد تا مجسمه زئوس در معبد اورشلیم قرار داده شود (Stern, 1994: 242). در حقیقت فشارهای اقتصادی در کنار فشارهایی مذهبی باعث شد که یهودیان علیه سلوکیان سر به شورش بردارند. پولیویوس ضمن شرح این وقایع، آورده است که سلوکیان در این زمان نتوانستند شورشیان را سرکوب کنند (پولیویوس، ۱۳۸۲: ۱۱۸).

۵. شورش مکابیان

در نتیجه سیاست‌های آنتیوخوس چهارم، بسیاری از یهودیان مجبور به پذیرش برخی از جنبه‌های فرهنگ یونانی شدند. این تغییرات نه تنها از نظر مذهبی بلکه از نظر اجتماعی و فرهنگی نیز تأثیرات زیادی بر جامعه یهودی داشت. برخی از یهودیان، به‌ویژه طبقات بالاتر، به سرعت تحت تأثیر این فرهنگ قرار گرفتند و به یونانی‌سازی دست زدند (Goldstein, 2001: 115). این روند باعث بروز تنش‌هایی در درون جامعه یهودی شد. گروهی از یهودیان به نام «هلنیست‌ها» خواهان پذیرش فرهنگ یونانی بودند، در حالی که بخش دیگر جامعه که به‌ویژه از طبقات مذهبی بودند، مخالف این تغییرات بودند. این تضاد در نهایت به شورش مکابیان انجامید. در واقع شورش مکابیان واکنشی به تحمیل فرهنگ یونانی و سیاست‌های هلاس‌سازی تحت حکومت سلوکیان بود.

چنان که در کتاب اول مکابیان نیز آمده است قیام مکابیان زمانی آغاز شد که آنتیوخوس چهارم فرمانی برای سرکوب آیین یهود صادر کرد. او معبد اورشلیم را به زئوس تقدیم کرد و انجام مراسم مذهبی یهودیان مانند ختنه و رعایت سبت را ممنوع اعلام کرد (1 Maccabees, 1:41-50).

در رابطه با تاریخ شروع شورش، اتفاق نظری وجود ندارد و بررسی منابع این دوره تاریخ دقیقی را گزارش نداده‌اند؛ طبق کتاب های اول و دوم مکابیان مشخص نیست که آیا این شورش در جریان اولین یا دومین لشکرکشی آنتیوخوس چهارم به مصر رخ داده است. نویسنده کتاب اول مکابیان دو لشکرکشی به مصر را به یک لشکرکشی واحد تلفیق کرده است (1 Maccabees, 1:20). نویسنده کتاب دوم مکابیان حمله آنتیوخوس به اورشلیم را پس از دومین لشکرکشی قرار داده است (2 Maccabees, 5:1). با این حال باید گفت که دو لشکرکشی آنتیوخوس چهارم به مصر در جریان جنگ ششم سوریه تأثیری بر منطقه هم‌مرز کوئله سوریه و فینیقیه گذاشته است.

اولین لشکرکشی آنتیوخوس در مصر در تابستان سال ۱۷۰ پیش از میلاد آغاز شد. آنتیوخوس در ماه‌های ژوئیه و آگوست ۱۷۰ در صور^{۱۹} بود و در نوامبر ۱۷۰ به پلوزیوم^{۲۰} رسید، جایی که اولین نبرد او با ارتش بطلمیوس ششم فیلموتور (حک ۱۸۰-۱۴۵ پ.م)^{۲۱} رخ داد. پس از پیروزی اولیه، آنتیوخوس به توافق آتش‌بس رسید. آنتیوخوس در پاییز ۱۶۹ از مصر عقب‌نشینی کرد و گاردی قوی در پلوزیوم گذاشت و تا پایان سال به انطاکیه^{۲۲} بازگشت. در زمستان ۸/۱۶۹، آنتیوخوس چهارم و بطلمیوس هشتم اورگتس (حک ۱۷۰-۱۱۶ پ.م)^{۲۳} و کلتوپاترا دوم مأموریت‌های دیپلماتیک به رم ارسال کردند. سپس در ادامه نیروی دریایی سلوکی در اواخر زمستان ۱۶۸ با حمله به جزیره قبرس، که تحت سلطه بطلمیوسی‌ها بود، احتمالاً با هدف تشدید محاصره اسکندریه، دوباره به صحنه‌های نبرد بازگشت. جنگ‌های زمینی نیز در مصر از سر گرفته شد و نیروهای آنتیوخوس چهارم ممفیس^{۲۴} را تصرف کردند، جایی که ممکن است پادشاه سلوکی به عنوان پادشاه مصر علیا و سفلی تاج‌گذاری کرده باشد. آنتیوخوس پس از ممفیس، به سمت اسکندریه پیش رفت. هنگامی که به حومه الئوسیس^{۲۵} رسید، با گایوس پاپیلیوس لائناس^{۲۶} نماینده رومی، در ژوئیه ۱۶۸ ملاقات کرد. طبق گزارش پولیبیوس (Polybius 24.27.4) پس از پایان این ملاقات که به‌طور توهین‌آمیز برای پادشاه سلوکی توصیف شده است، آنتیوخوس از مصر عقب‌نشینی کرد.

هانینگمن در کتاب خود ضمن پرداختن به لشکرکشی‌های آنتیوخوس چهارم به مصر آورده است که احتمالاً شورش مکابیان در زمان لشکرکشی دوم آنتیوخوس به مصر اتفاق افتاده باشد؛ چرا که در جریان لشکرکشی اول آنتیوخوس به پیروزی رسیده بود و او یک گارد قوی در پلوزیوم، در مرز بین مصر و سینا، باقی گذاشته بود. سپس زمانی که در پاییز ۱۶۹ پیش از میلاد مصر را ترک کرد، نزدیکی این گارد ممکن است مانع از بروز شورش در یهودیه شده باشد. وی ادامه داده که آنتیوخوس ممکن است نتوانسته باشد لشکرکشی دوم خود را در ۱۶۸ پیش از میلاد علیه مصری‌ها راه‌اندازی کند، چون شورش مکابیان در فاصله‌ای نزدیک به مرز مصر در این فاصله زمانی رخ داده بود. نویسنده دوم مکابیان نیز آورده است که جیسون زمانی به اورشلیم حمله کرد (شورش در یهودیه آغاز شد) که شایعه‌ای دروغین مبنی بر کشته شدن آنتیوخوس در مصر پخش شد (2 Maccabees, 5:5). هنگامی که تلاش می‌کنیم حادثه‌ای

¹⁹. Tyre.

²⁰. Pelousion/ Pelusium.

²¹. Ptolemy VI Philometor.

²². Antioch.

²³. Ptolemy VIII Euergetes.

²⁴. Memphis.

²⁵. Eleusis.

²⁶. Gaius Popillius Laenas.

که احتمالاً چنین شایعه‌ای را تولید کرده است شناسایی کنیم، تحقیر پادشاه توسط پاپیلیوس لائیناس در روز التوسیس در ژوئیه ۱۶۸ به طور قابل توجهی معتبرترین گزینه است. در نهایت، دومین لشکرکشی آنتیوخوس مصر را در یک وضعیت بی‌ثباتی کامل فرو برد. چنین زمینه‌ای برای یک شورش در منطقه هم‌مرز یهودیه، مناسب بود. با این حال، این استدلال‌ها هنوز ضعیف هستند و زمان‌بندی دقیق شورش یهودیه همچنان به‌طور غیرقابل اصلاحی پیچیده باقی می‌ماند (Honigman, 2014: 382).

به هر صورت یهودیان از فرصت به دست آمده نهایت استفاده را بردند و به رهبری متاتیاس^{۲۷} و پسرانش دست به شورش زدند. متاتیاس که یک کشیش یهودی بود، در شهر کوچک مودین زندگی می‌کرد. وی در حدود سال ۱۶۷ پیش از میلاد، پس از کشتن یک مأمور سلوکی که یهودیان را به قربانی کردن برای خدایان یونانی مجبور می‌کرد، قیام را آغاز کرد. او و پسرانش به کوه‌های یهودیه پناه بردند و گروهی از مبارزان را سازمان‌دهی کردند (Josephus, XII:270). متاتیاس در ادامه از یهودیان خواست که به دفاع از ایمان و معبد خود برخیزند (Goldstein, 2001: 110). این شورش تحت رهبری پسران متاتیاس، به‌ویژه یهودای مکابی^{۲۸} ادامه یافت و به‌زودی به یک جنگ گسترده تبدیل شد.^{۲۹}

به این صورت که پس از مرگ متاتیاس در سال ۱۶۶ پیش از میلاد، یهودا مکابی رهبری را بر عهده گرفت. او با استفاده از تاکتیک‌های چریکی و شناخت دقیق زمین‌های کوهستانی، سلوکیان را غافلگیر کرد. اولین پیروزی بزرگ او در نبرد «اماوس»^{۳۰} در سال ۱۶۵ پیش از میلاد رخ داد. در این نبرد، یهودا با حدود ۳۰۰۰ جنگجو در برابر نیروی ۱۰,۰۰۰ نفری گورگیاس^{۳۱} فرمانده سلوکی، قرار گرفت. او با حمله شبانه به اردوگاه دشمن، سلوکیان را تار و مار کرد و غنایم بسیاری به دست آورد (1 Maccabees, 4:1-25). این پیروزی روحیه یهودیان را تقویت کرد و نشان داد که نیروهای کوچک اما مصمم می‌توانند در برابر ارتش بزرگ سلوکی پیروز شوند.

نبرد بعدی در «بیت‌حورون»^{۳۲} بود، جایی که یهودا با سربازان سلوکی به فرماندهی سراپیس^{۳۳} روبرو شد. سلوکیان که از شکست اماوس خشمگین بودند، با لشکری عظیم به یهودیه حمله کردند. یهودا با استفاده از تنگنای طبیعی گذرگاه بیت‌حورون، دشمن را در محاصره قرار داد و تلفات سنگینی به آن‌ها وارد کرد (1 Maccabees, 3:16-24). این نبرد قدرت نظامی یهودا را تثبیت کرد و او را به «مکابی»، یعنی «چکش»^{۳۴}، ملقب ساخت.

مهم‌ترین دستاورد یهودا، بازپس‌گیری اورشلیم و معبد در سال ۱۶۴ پیش از میلاد بود. به این صورت که در این زمان آنتیوخوس چهارم که درگیر جنگ با پارت‌ها بود، لیزیاس^{۳۵}، یکی از فرماندهانش، را با ۲۰,۰۰۰ سرباز برای سرکوب قیام فرستاد. یهودا در نبرد «بیت‌زکریا»^{۳۶} با لیزیاس درگیر شد. اگرچه این نبرد به دلیل حضور فیل‌های جنگی سلوکیان برای مکابیان دشوار بود و یکی از برادران

²⁷. Mattathias .

²⁸. Judas Maccabeus.

²⁹. با این حال، شواهد موجود از داده‌های سکه‌شناسی و باستان‌شناسی خلاف یک شورش گسترده را نشان می‌دهند، چرا که هیچ اختلال قابل توجهی در ضرب سکه‌ها در منطقه در سال‌های ۱۶۷-۱۶۹ پیش از میلاد مشاهده نمی‌شود. به‌طور مشابه، بررسی اخیر داده‌های باستان‌شناسی منطقه هیچ چیزی برای تأیید فرضیه شورش در سطح استان ارائه نمی‌دهد. بنابراین، علل شورش یهودیه باید در شرایط محلی جستجو شود (Honigman, 2014: 384).

³⁰. Emmaus.

³¹. Gorgias.

³². Beth-Horon.

³³. Serapis.

³⁴. Hammer.

³⁵. Lysias.

³⁶. Beth-Zechariah.

یهودا، الازار^{۳۷}، در آن کشته شد، یهودا توانست با عقب‌نشینی تاکتیکی نیروها را حفظ کند (1Maccabees, 6:32-47). پس از این نبرد، لیزياس به دلیل مرگ آنتیوخوس چهارم و آشوب در دربار سلوکی به انطاکیه بازگشت. این فرصت به یهودا اجازه داد تا اورشلیم را فتح و معبد اورشلیم را بازسازی کند؛ علاوه بر این یهودیان توانستند دوباره آیین‌های دینی خود را به طور آزادانه برگزار کنند. در واقع این عمل باعث بازگشت آیین یهود به معبد شد و نمادی از پیروزی دین یهود بر فشارهای خارجی و اعمال تحمیل‌شده توسط پادشاهان سلوکی مانند آنتیوخوس چهارم اپیفانس بود. به همین دلیل، جشن «حنوکا»^{۳۸} که به جشن «روشنایی» معروف است، به عنوان نمادی از پیروزی نور بر تاریکی، به یاد بازسازی معبد در این دوره برگزار می‌شود. (Argall, 2003: 122; Stern, 1994:250- 162; Schürer, 1973:137; Harrington, 1988: 152) این پیروزی نه تنها موجب تقویت دین یهود شد، استقلال سیاسی یهودیه را نیز به دنبال داشت (ر. ک. Freedman, 2011; Syvänne & Maksymiuk, 2018; Heller, 2015). پس از یهودا که در سال ۱۶۰ پیش از میلاد در نبرد الاسا^{۳۹} علیه باکیدس^{۴۰} فرمانده سلوکی، کشته شد (1Maccabees, 9:11-18)، برادرش یوناتان^{۴۱} رهبری را بر عهده گرفت و توانست به طور کامل یهودیه را از سلطه سلوکیان خارج سازد. بنابراین باید گفت که اقدامات آنتیوخوس چهارم در یهودیه از سویی به طور غیرمستقیم باعث تقویت هویت مذهبی و سیاسی یهودیان شد و زمینه‌ساز تحولات بزرگ در تاریخ یهود گردید و از دیگر سو شورش مکابیان به‌ویژه در زمینه نظامی و سیاسی به تضعیف امپراتوری سلوکی انجامید؛ چنان که این شورش موجب کاهش شدید نفوذ سلوکیان در ایالت یهودیه گردید.

۱.۵. روابط یهودیان با سلوکی‌ها پس از شورش مکابیان

پس از مرگ آنتیوخوس، دمتریوس اول (حک ۱۶۴-۱۵۷ پ.م)^{۴۲} برای تثبیت و تحکیم مجدد سلطنت سلوکی و مقابله با شورش‌ها و تهدیدات خارجی نیاز به تقویت روابط خود با گروه‌های مختلف داشت؛ که یکی از این گروه‌ها یهودیان بودند. در این زمان دمتریوس اول که برای بازسازی حکومت سلوکی تلاش می‌کرد، مجبور به استفاده از منابع مالی موجود در سرزمین‌های تحت سلطه‌اش بود. یکی از مهم‌ترین این منابع خزانه معبد اورشلیم بود. دمتریوس اول، در مقایسه با برخی دیگر از پادشاهان سلوکی، نسبت به مسائل دینی و مذهبی حساسیت زیادی نشان نداد. او به‌طور کلی تلاش کرد که از سیاست‌های آنتیوخوس چهارم اپیفانس فاصله بگیرد و آن را تعدیل کند. اگرچه دمتریوس اول همچنان به یونانی‌سازی و تحمیل برخی از آداب و رسوم یونانی در سرزمین‌های تحت حکومت خود ادامه داد، فشارهای شدیدی مانند تحمیل پرستش زئوس و هلاس‌سازی به طور خاص در یهودیه اعمال نشد. در دوران سلطنت دمتریوس اول، یهودیان توانستند همچنان آیین‌های مذهبی خود را حفظ کنند و معبد اورشلیم به عنوان مرکزی برای پرستش خداوند باقی ماند (Stern, 1994: 170). با این حال، یهودیان در برابر فشارهای اقتصادی استادگی کردند و مقاومت‌هایی را در برابر تصرف منابع معبد به‌ویژه در دوران سلطنت دمتریوس اول نشان دادند (Goldstein, 2001: 151). در این زمان سلوکیان درگیر چالش‌های داخلی شده بودند؛ یوناتان از این فرصت نهایت استفاده را برد و با ترکیب دیپلماسی و جنگ، سیاست تضعیف سلوکیان را در پیش گرفت. به این صورت که وی

37. Eleazar.

38. Hanukkah.

39. Elasa.

40. Bacchides.

41. Jonathan.

42. Demetrius I Soter.

در سال ۱۵۲ پیش از میلاد از اختلافات داخلی سلوکیان بین دمتریوس اول^{۴۳} و الکساندر بالاس^{۴۴} نهایت استفاده را برد و با الکساندر که به او عنوان کاهن اعظم داد، متحد شد (Josephus, XIII:280). این امر پایه‌های استقلال سیاسی ایالت یهودیه را تقویت کرد.

آنتیوخوس ششم دیونیسیوس^{۴۵} یکی دیگر از پادشاهان سلوکی است که در حدود سال‌های ۱۴۳ تا ۱۲۲ پیش از میلاد بر تخت سلطنت نشست. طبق منابع وی در کودکی به سلطنت رسید و تا مدت‌ها تحت سرپرستی دیگران قرار داشت؛ به این صورت که سلطنت واقعی در دست اشخاص دیگری مانند دیودوتوس تروفون^{۴۶} قرار داشت که عملاً هدایت امور پادشاهی را در دست گرفته بود (Goldstein, 2001: 156).

آنتیوخوس ششم به عنوان یک پادشاه ضعیف، همچنان نیاز داشت که از منابع مالی در دسترس خود استفاده کند تا بتواند قدرت سلطنت سلوکی را حفظ کند. معبد اورشلیم و ذخایر آن، که در دوران پادشاهی‌های قبلی سلوکیان یکی از منابع مهم مالیاتی و اقتصادی بود، همچنان مورد توجه قرار گرفت. با این حال، در دوران آنتیوخوس ششم، برخلاف دوره‌های قبلی که سلوکیان به طور مستقیم از معبد برای تأمین مالی هزینه‌های سلطنتی استفاده می‌کردند، فشار کمتری بر یهودیان وارد شد. این به‌ویژه ناشی از وضعیت نامساعد و ضعف دربار سلوکی بود که اجازه نمی‌داد فشار زیادی بر یهودیان اعمال شود (Cohen, 1993: 160).

۶. تشکیل حکومت حشمونیان

دولت حشمونیان^{۴۷} که در قرن دوم پیش از میلاد در دوره هلنیستی پس از پیروزی یهودیان مکابی بر سلوکیان در سرزمین یهودیه تأسیس شد، یکی از مهم‌ترین دولت‌های یهودی در دوران باستان به‌شمار می‌آید. این دولت در دوران اوج خود بر سرزمین‌های وسیعی در فلسطین و مناطق اطراف آن از جمله یهودیه، سامره^{۴۸} و ادوم^{۴۹} و حتی برخی نواحی در اردن^{۵۰} و لبنان کنونی حکمرانی می‌کرد. نام «حشمونی» از جد این خاندان که به گفته یوسفوس، تاریخ‌نگار یهودی-رومی، به نام «آسمونوس» یا «حشمون» شناخته می‌شد، گرفته شده است (Josephus, XII: 265). این خانواده از قبیله لوی، یکی از قبایل دوازده‌گانه اسرائیل، بودند و به عنوان کاهنان در معبد اورشلیم خدمت می‌کردند. آغاز حرکت حشمونیان به قیام مکابیان در دهه ۱۶۰ پیش از میلاد بازمی‌گردد، زمانی که آنتیوخوس چهارم، پادشاه سلوکی، تلاش کرد تا آیین یهود را سرکوب کرده و معبد اورشلیم را به خدایان یونانی تقدیم کند. متاتیاس، کاهن یهودی، و پسرانش، به ویژه یهوذا مکابی، رهبری این قیام را بر عهده گرفتند (1 Maccabees, 2:1-4). بنابراین در رابطه با تشکیل این دولت باید گفت که پس از پیروزی مکابیان بر ارتش سلوکی و تصرف اورشلیم، مقدمات تشکیل این دولت فراهم گردید و یهودیان توانستند در سال ۱۴۳ پیش از میلاد، تحت رهبری یوناتان مکابی حکومت مستقل خود را تأسیس کنند. این حکومت در ابتدا به طور مستقل از سلوکیان عمل کرد و در پی پیروزی‌ها و فتح مناطق دیگر، مانند گاداره و یهودیه، تحت سلطنت یوناتان آپفوس (حک ۱۶۱-

⁴³. Demetrius I.

⁴⁴. Alexander Balas.

⁴⁵. Antiochus VI Dionysus.

⁴⁶. Diodotus Tryphon.

⁴⁷. Hasmonean Dynasty.

⁴⁸. Samaria.

⁴⁹. Edom/ Idumea.

⁵⁰. Jordan.

۱۴۳ پ.م.^{۵۱} و سپس شمعون مکابی (حک ۱۴۲-۱۳۵ پ.م.)^{۵۲} اقتدار خود را در منطقه تثبیت کرد. در همین دوران، شمعون مکابی به طور رسمی با آنتیوخوس ششم، پادشاه سلوکی، وارد مذاکرات شد و توانست استقلال یهودیه را در برابر سلوکیان به دست آورد. این مذاکره در واقع گام اول برای ایجاد روابط دیپلماتیک میان حشمونیان و سلوکیان بود که در آن زمان به عنوان یک اقدام حیاتی برای تقویت مشروعیت حشمونیان به شمار می‌رفت (Cohen, 1993: 120).

حشمونیان پس از تشکیل حکومت، به تثبیت قدرت خود در یهودیه و مناطق اطراف آن پرداختند (Cohen, 1993: 180). شمعون مکابی پس از این موفقیت‌ها، در حدود ۱۴۰ پیش از میلاد خود را کاهن اعظم^{۵۳} و فرمانده^{۵۴} معرفی کرد و به این ترتیب حکومت یهودی حشمونیان پایه‌گذاری شد. در این زمان حشمونیان نه تنها قدرت سیاسی بلکه قدرت مذهبی را نیز به دست آوردند و از این رو خود را به عنوان حکومت شرعی یهودی معرفی کردند (Stern, 1994: 266). این ترکیب میان دین و سیاست، در مقایسه با نظام‌های دیگر آن زمان، امری منحصر به فرد بود. حشمونیان به طور مداوم تلاش می‌کردند تا با استفاده از قدرت مذهبی خود مشروعیت سیاسی را حفظ کنند.

در دوران پادشاهی شمعون و پسرانش یهودیه به عنوان یک دولت مستقل، به رغم تهدیدات مختلف داخلی و خارجی، توانست به رشد اقتصادی و سیاسی خود ادامه دهد. آنها همچنین سعی کردند روابط خود را با کشورهای همسایه، به ویژه با رومیان، تقویت کنند تا تهدیدهای خارجی را کاهش دهند. همین سیاست باعث شد که سنای روم در حدود سال ۱۳۹ پیش از میلاد این سلسله را به رسمیت شناخت و این امر نشان‌دهنده جایگاه بین‌المللی رو به رشد آن بود (Josephus, 1987a, XIII: 298). این حکومت که توسط خاندان حشمونیان رهبری می‌شد، تا قرن اول پیش از میلاد باقی ماند و نقش بسیار مهمی در تاریخ یهودیان و شکل‌گیری هویت سیاسی آن‌ها ایفا کرد.

در این زمان، سلوکیان با تهدیدات داخلی و خارجی مواجه بودند و از این رو به دنبال راه‌هایی برای کنترل مجدد بر یهودیه بودند. این در حالی است که پادشاهان سلوکی پس از آنتیوخوس سوم نتوانستند کنترل کاملی بر یهودیه داشته باشند؛ این امر به مرور باعث تثبیت حکومت حشمونیان و منجر به شکل‌گیری یک قدرت محلی در یهودیه گردید (Stern, 1994: 170-235). در دوره حکومت حشمونیان یهودیه از نظر مالی و اقتصادی از طریق جمع‌آوری مالیات از کشاورزان و تجارت‌های محلی تقویت و تأمین شد. این سیاست پس از پیروزی‌های نظامی ادامه یافت و حشمونیان با بهره‌برداری از منابع سرزمین‌های تحت اشغال خود موفق شدند تجارت‌های جدیدی را در سطح منطقه گسترش دهند. به این ترتیب، دولت و ارتش حشمونیان از این منابع برای افزایش قدرت نظامی خود بهره‌گرفتند (Cohen, 1993: 173).

حشمونی‌ها در ادامه برای بازپس‌گیری کنترل سرزمین‌هایی که پیش‌تر شامل پادشاهی اسرائیل و یهودا می‌شد، اقدام نمودند (1 Maccabees, 14:5; 2 Maccabees, 10: 75-76). این سیاست توسعه طلبانه به تصرف سامریه توسط یوحنا هورکانوس (حک ۱۳۴-۱۰۴ پ.م.)^{۵۵} انجامید و در ادامه سرزمین‌هایی که ایتوریایی‌ها^{۵۶} در آن سکونت داشتند، توسط پسرش آریستوبولوس اول (حک ۱۰۴-۱۰۳ پ.م.)^{۵۷} فتح گردید (Josephus, 1987a, XIII. 318).

⁵¹. Jonathan Apphus.

⁵². Simon.

⁵³. High Priest.

⁵⁴. Ethnarch.

⁵⁵. John Hyrcanus.

⁵⁶. itureans.

⁵⁷. Aristobulus I.

با فتوحات الکساندر یانائوس (حک ۱۰۳-۷۶ پ.م)،^{۵۸} قلمرو دولت حشمونی به مناطق گسترده ساحلی در جنوب و شمال یهودیه و همچنین سرزمین‌های آن سوی رود اردن گسترش یافت. به واسطه‌ی این تصرفات بخش بزرگی از گلیل^{۵۹} و آنچه به نام دکاپولیس^{۶۰} شناخته می‌شود، نیز ضمیمه دولت حشمونیان گردید. یوسفوس (Josephus, 1987a, XIV. 75) گزارش داده است که ارتش‌های یونان و شمعون و همچنین ارتش‌های یوحنا هورکانوس و الکساندر یانائوس به‌طور سیستماتیک بسیاری از شهرهای هلنیستی را ضمیمه کرده و آن‌ها را به نابودی کشاندند (ر.ک Dąbrowa, 2020: 286).

۱.۶. سقوط دولت حشمونیان

بهره‌گیری از روابط دیپلماتیک با روم یکی از راهبردهای اصلی حشمونیان در زمان تأسیس دولشان بود. در آن دوره روم در حال گسترش نفوذ و قدرت خود در منطقه بود و به متحدی کلیدی برای حشمونیان تبدیل شد. حمایت روم در برابر تهدیدات خارجی و داخلی، به‌ویژه در مقابله با سلوکیان و دیگر قدرت‌های محلی، برای تثبیت قدرت حشمونیان نقش اساسی داشت. حشمونیان به‌ویژه در دوران حکومت یونان و الکساندر یانائوس توانستند با استفاده از این حمایت، به تقویت پایه‌های حکومتی خود پرداخته و دولت مستقلی را در یهودیه تشکیل دهند (Goldstein, 2001: 150).

با وجود موفقیت‌های اولیه، حکومت حشمونیان با چالش‌های داخلی و خارجی متعددی روبرو شد. پس از مرگ شمعون مکابی در ۱۳۵ پیش از میلاد، اختلافات داخلی میان اعضای خانواده حشمونیان و نبرد برای رسیدن به قدرت، به‌ویژه در زمان جانشینی پسرش هورکانوس آغاز شد. این کشمکش‌ها به تضعیف حکومت حشمونیان و ایجاد شکاف‌های جدی در درون خاندان سلطنتی انجامید (Goldstein, 2001: 162). از جمله باید به درگیری میان آریستوبولوس اول و الکساندر یانائوس اشاره کرد که در نهایت منجر به تقسیم کشور به دو بخش متخاصم شد (Schürer, 1973, : 209).

یکی دیگر از مهم‌ترین مسائل در این زمان اختلافات مذهبی میان یهودیان بود. دو گروه اصلی، فرقه فرسیان (فریسی‌ها) و صدوقیان، بر سر تفسیر قانون یهود و نقش کاهنان در حکومت با یکدیگر اختلاف داشتند. الکساندر یانائوس به دلیل سیاست‌های سخت‌گیرانه و حمایت از صدوقیان، با مخالفت شدید فرسیان مواجه شد که حتی به شورش‌های داخلی منجر شد (Josephus, 1987b, I. 88). این درگیری‌ها و رقابت‌های داخلی ضعیف شدن دولت را به دنبال داشت.

جدا از بحران‌ها و مسائل داخلی، دخالت قدرت‌های خارجی، به‌ویژه روم، تهدیدی جدی برای حشمونیان به شمار می‌رفت. در سال ۶۳ پیش از میلاد، پس از جنگ داخلی میان دو برادر حشمونی، هورکانوس دوم (حک ۶۷-۶۶ پ.م)^{۶۱} و آریستوبولوس دوم (حک ۶۶-۶۳ پ.م)،^{۶۲} ژنرال رومی پومپئوس^{۶۳} وارد اورشلیم شد و یهودیه را به یک دولت وابسته به روم تبدیل کرد (Appian, 1912, XI: 114). با این مداخله پادشاهی یهودیان به‌طور غیرمستقیم تحت نظارت روم قرار گرفت (Stern, 1994: 170). امپراتوری روم در ادامه با ایجاد ساختارهای جدید حکومتی و اعمال کنترل‌های شدید بر یهودیان آن‌ها (Jones, 2005: 301).

⁵⁸. Alexander Jannaeus.

⁵⁹. Galilee.

⁶⁰. Decapolis.

⁶¹. Hyrcanus II.

⁶². Aristobulus II.

⁶³. Pompeius.

را به طور کامل تحت سلطه خود درآورد. آخرین پادشاه حشمونی، آنتیگونوس دوم ماتاتیاس (حک ۴۰-۳۷ پ.م)،^{۶۴} در سال ۴۰ پیش از میلاد با حمایت پارت‌ها به قدرت رسید، اما این بازگشت کوتاه‌مدت بود. در سال ۳۷ پیش از میلاد، هرود بزرگ (حک ۳۷-۴۰ پ.م)،^{۶۵} با حمایت روم آنتیگونوس را شکست داد و سلسله حشمونیان را پایان داد (Josephus, 1987a, XIV. 490). پس از شکست نیروهای حشمونیان در برابر روم، حکومت حشمونیان به پایان رسید و سرزمین یهودیه به بخشی از قلمرو روم تبدیل شد (Cohen, 2014: 138). با سقوط حشمونیان، یهودیان مجبور شدند با تغییرات جدید اجتماعی و فرهنگی سازگاری پیدا کنند.

۷. نتیجه

شورش مکابیان، که در اوایل قرن دوم پیش از میلاد در واکنش به سیاست‌های سرکوبگرانه و تلاش‌های هلنی‌سازی سلوکیان در یهودیه آغاز شد، نمونه‌ای برجسته از مقاومت دینی و تلاش برای بازسازی هویت ملی یهودیان است. این جنبش با سازمان‌دهی نیروهای مردمی، احیای شعائر مذهبی و بازسازی معبد اورشلیم، توانست هویت یهودی را بازسازی و استقلال سیاسی موقت یهودیه را تأمین کند. موفقیت مکابیان نشان می‌دهد که بازیابی هویت دینی و فرهنگی نه تنها از طریق پیروزی‌های نظامی، بلکه از طریق پایداری فرهنگی، تقویت سنت‌ها و آموزش نسل‌های بعد حاصل شد.

حکومت حشمونیان، که از حدود ۱۴۰ پیش از میلاد آغاز شد، به مدت نزدیک به هفت دهه (تا حدود ۶۳ پیش از میلاد) نمادی از استقلال سیاسی یهودیه در برابر سلوکیان بود. این دولت با بهره‌گیری از ضعف‌های داخلی دشمن و اتحاد‌های استراتژیک، قدرت خود را تثبیت کرد و تأثیرات فرهنگی، مذهبی و سیاسی قابل توجهی در منطقه برجای گذاشت. با این حال، دوران حشمونیان با چالش‌هایی همچون درگیری‌های داخلی، اختلافات خانوادگی میان جانشینان و ضعف در برابر قدرت‌های نوظهور منطقه‌ای همراه بود. سقوط نهایی این حکومت در پی نفوذ رو به گسترش رومیان و ناتوانی در حفظ وحدت داخلی رخ داد و پایان استقلال سیاسی یهودیه را رقم زد.

میراث مکابیان در تاریخ یهود و جهان هلنیستی گسترده و چندوجهی بود. این جنبش احیای نهادهای دینی، ایجاد نظم سیاسی داخلی و تأکید بر وفاداری به ایمان را به نسل‌های بعد منتقل کرد. پیدایش جشن حنوکا، که یادآور پیروزی‌های مکابیان و احیای شعائر دینی است، نمونه‌ای ملموس از تأثیر فرهنگی و مذهبی این قیام بر جامعه یهودی است. آثار مکابیان همچنین بر مسیحیت اولیه تأثیر گذاشت و ارزش‌هایی همچون مقاومت در برابر ظلم، پایبندی به ایمان و حفظ هویت دینی در شرایط فشار خارجی را برجسته ساخت. در مجموع، شورش مکابیان و دوران حشمونیان نشان می‌دهد که موفقیت در بازیابی هویت یهودی، تثبیت حکومت مستقل و مقابله با فشارهای خارجی حاصل هماهنگی میان تلاش‌های نظامی، فرهنگی و مذهبی بود. اگرچه سقوط حشمونیان پایان استقلال سیاسی را رقم زد، تأثیرات این قیام بر تاریخ یهود و جهان هلنیستی پایدار ماند و پایه‌های تحولات بعدی در عرصه دینی، فرهنگی و سیاسی یهود را مستحکم ساخت.

منابع

الف) منابع فارسی:

- باغبانی، جواد. (۱۳۸۸). «نهضت مکابیان»، مجله معرفت/دیان، سال اول، شماره اول، صص ۴۳-۷۳.

⁶⁴. Antigonus II Mattathias.

⁶⁵. Herod I or Herod the Great.

- پولیبیوس (۱۳۸۲). تاریخ. ترجمه: دکتر احمد راسخ. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.

(ب) منابع لاتین:

- Ager, Sheila. (2020). "He shall give him the daughter of women ...": Ptolemaic Queens in the Seleucid House" in *Beiträge zur Altertumskunde: New Perspectives in Seleucid History, Archaeology and Numismatics. Studies in Honor of Getzel M. Cohen*. Edited by Roland Oetjen. Berlin/Boston: Walter de Gruyter GmbH. Pp. 183-201.
- Appian. (1912). *Roman History*. Translated by Horace White. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Archer, G. L. (2009). *Jerome's Commentary on Daniel*. Eugene. Original publication.
- Argall, R. A. (2003). *The Maccabees: A History of the Jewish Revolt*. New York: Harper Collins.
- Chrubasik, Boris. (2021). "Sanctuaries, Priest-Dynasts and the Seleucid Empire" *Times of Transition. Judea in the Early Hellenistic Period*, edited by Sylvie Honigman, Christophe Nihan, and Oded Lipschits, Mosaics: Studies on Ancient Israel 1. University Park, PA: Eisenbrauns. pp. 161-176.
- Cohen, Getzel. (1993). *The Hellenistic Settlements in the Near East*. University of California Press.
- Cohen, S. J. D. (2014). *The Beginnings of Jewishness: Boundaries, Varieties, Uncertainties*, University of California Press.
- Dąbrowa, Edward. (2020). "The Hasmoneans' Attitude towards Cities" in *Beiträge zur Altertumskunde: New Perspectives in Seleucid History, Archaeology and Numismatics. Studies in Honor of Getzel M. Cohen*. Edited by Roland Oetjen. Berlin/Boston: Walter de Gruyter GmbH. Pp. 284-295.
- Finkielsztejn, Gerald. (2020). "The City Organization in the Seleucid Southern Levant: Some Archeological Evidence and Prospects". in *Beiträge zur Altertumskunde: New Perspectives in Seleucid History, Archaeology and Numismatics. Studies in Honor of Getzel M. Cohen*. Edited by Roland Oetjen. Berlin/Boston: Walter de Gruyter GmbH. Pp. 296-311.
- Freedman, D. N. (2011). *The Jewish Festivals: A Guide to Their History and Observance*. Jewish Publication Society.
- Goldstein, Jonathan. (2001). *The Maccabean Revolt and the Seleucid Empire*. Cambridge University Press.
- Harrington, Daniel J. (1988). *The Maccabean Revolt: Anatomy of a Biblical Revolution*. Wilmington, DE: Michael Glazier.
- Heller, S. (2015). *Hanukkah and Its Traditions*. Shalom Books.
- Honigman, Sylvie. (2014). "Judea under Antiochos IV Epiphanes; The Suppression of the Rebellion, 169/8–164 b.c.e", in *Tales of High Priests and Taxes: The Books of the Maccabees and the Judean Rebellion against Antiochos IV*, Oakland, California: University of California Press. Pp. 387-404.

- Honigman, Sylvie. (2014). "Judea under Antiochos IV Epiphanes: The Reforms, 175–ca. 172 b.c.e", in *Tales of High Priests and Taxes: The Books of the Maccabees and the Judean Rebellion against Antiochos IV*, Oakland, California: University of California Press. pp. 345-38۶.
- Honigman, Sylvie. (2021). "The Social Setting and Purpose of Early Judean Apocalyptic Literature: Between Resistance Literature and Literate Hermeneutics" *Times of Transition. Judea in the Early Hellenistic Period*, edited by Sylvie Honigman, Christophe Nihan, and Oded Lipschits, Mosaics: Studies on Ancient Israel 1. University Park, PA: Eisenbrauns. pp. 341-356.
- Jones, A. H. M. (2005). *The Cities of the Eastern Roman Empire*. Oxford University Press.
- Josephus, Flavius. (1987a). *Antiquities of the Jews*. Translated by William Whiston. Peabody, MA: Hendrickson Publishers.
- Josephus, Flavius. (1987b). *The Wars of the Jews*. Translated by William Whiston. Peabody, MA: Hendrickson Publishers.
- Muccioli, Federicomaria. (2020). "Antioco IV, i Giudei e l'unità del regno seleucide (Mach. I 1, 41–42)". in *Beiträge zur Altertumskunde: New Perspectives in Seleucid History, Archaeology and Numismatics*. Studies in Honor of Getzel M. Cohen. Edited by Roland Oetjen. Berlin/Boston: Walter de Gruyter GmbH. Pp. 540-560
- Schürer, E. (1973). *The History of the Jewish People in the Age of Jesus Christ (175 B.C.–A.D. 135)*. T. & T. Clark.
- Stern, Menahem. (1994). *The Jewish Revolts Against Rome: A Critical History*. Magnes Press.
- Syväne, I., & Maksymiuk, K. (2018). *The Military History of the Third Century Iran*. University of Siedlce.

